

політичних сил; по-друге, створення конституційних комісій і груп, які упродовж 1991-1996 років підготували і розглянули кілька проєктів Конституції України; по-третє, винесення одного з проєктів на загальнодержавне обговорення, після чого відбувся аналіз результатів обговорення з подальшим внесенням змін до тексту проєкту Конституції; по-четверте, ефективну роботу над проєктом Конституції після обрання народом України Верховної Ради нового скликання і Президента України у 1994 році; по-п'яте, у червні 1995 року було укладено Конституційний договір між Верховною Радою і Президентом України; по-шосте, підготовку нового проєкту Конституції України; по-сьоме, прийняття Конституції України Верховною Радою України 28 червня 1996 року.

Отже, по-перше, процес становлення і розвитку функцій українського парламенту варто поділяти на періоди, що відповідають основним періодам розвитку української державності. Адже, для кожного періоду розвитку української державності є характерним формування і функціонування органів державної влади, пріоритетне місце серед, яких посідає парламент.

По-друге, для кожного етапу розвитку української держави є властивим процес формування представницьких установ, які в різні періоди еволюційного розвитку мали відповідні функції і повноваження, що є вагомим підставою для становлення і розвитку функцій сучасного українського парламенту.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ І СУСПІЛЬНИМИ СПРАВАМИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ І НАЦІОНАЛЬНІ РЕАЛІЇ

Камінська Наталія Василівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Одним з принципів суверенної демократичної держави і основою народовладдя є верховенство права і закону, їх неухильне дотримання, забезпечення і захист прав людини і громадянина.

Закріплене у ст. 38 Конституції України право громадян повністю відповідає міжнародним нормам, зокрема, передбаченому у ст. 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року положенню про право кожного громадянина без будь-якої дискримінації та без обґрунтованих обмежень брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників. У ст. 21 Загальної декларації прав людини проголошується право кожного брати участь в управлінні своєю державою як безпосередньо, так і через своїх представників, на рівний доступ кожного громадянина до державної служби у своїй країні.

При цьому неоднозначні трактування поняття „управління державними справами” і в ряді міжнародно-правових актів. Так, у Загальній декларації прав людини це „управління своєю країною”, у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права – „ведення державних справ” тощо. Загалом суб’єктивне право громадян брати участь у державному управлінні є значно вужчим за конституційне право на участь в управлінні державними справами, але реалізуються вони у тісному взаємозв’язку та єдності.

Важливо належним чином розкрити демократичний зміст ст. 38 Конституції України, яка не обмежується власне державними справами, а включає в себе й участь громадян через форми безпосередньої демократії в реалізації установчої влади народу. Конституція встановлює, що вибори і референдуми є формами безпосередньої демократії, громадяни мають право рівного доступу до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, що народ бере участь у здійсненні правосуддя. Тобто у

самій Конституції закладено, що громадяни України беруть участь у здійсненні безпосереднього народовладдя, державної влади і місцевого самоврядування.

Важливими інститутами безпосередньої демократії, що дозволяють реалізувати громадянам право на участь в управлінні державними і суспільними справами, є вибори і референдуми, порядок підготовки і проведення яких визначається Конституцією України та окремими законами. Інша правова форма реалізації громадянами права брати участь в управлінні згаданими справами, визнається державна служба і служба в органах місцевого самоврядування (муніципальна служба). Це види трудової діяльності, відображаючі суспільний поділ праці, є професійною, на постійній основі діяльністю громадян України, які займають відповідні посади і спрямовані на реалізацію покладених завдань, повноважень.

Досвід країн Європи, міжнародних регіональних організацій також свідчить про наявність процесів управлінського характеру, зокрема, на наднаціональному рівні для інституцій Європейського Союзу. Причому система європейського управління має багаторівневий характер, ознаками якого на наднаціональному, національному, регіональному та місцевому рівнях є збільшення кількості суб'єктів управління, підвищення процесуальності, ефективності в деяких сферах політики, а також демократизму.

Як підкреслюють дослідники, право участі громадян в управлінні державними і суспільними справами є узагальненим конституційним політичним правом, інтегруючим наступні політичні права: право брати участь у референдумах; право обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право рівного доступу до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування; право брати участь у здійсненні правосуддя. Основним критерієм віднесення їх до складу цього узагальненого права є безпосередній, особистий і вирішальний прояв волі громадян у формуванні виборних органів, прийнятті законів і рішень на референдумах, здійснення законодавчої, виконавчої, судової влади у складі державного апарату та апарату органів місцевого самоврядування; здійснення правосуддя в якості народних і присяжних засідателів.

Таким чином, громадянин стає самостійним поряд з державою, політичними партіями, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування суб'єктом політичної системи. Він відповідно до законодавства в індивідуальних і колективних формах бере участь у здійсненні безпосереднього народовладдя, державної влади і місцевого самоврядування, є повноправним суб'єктом правових відносин.

Ряд міжнародно-правових актів у цій сфері, зокрема, Європейська конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992 р. встановлює принцип, згідно з яким іноземним громадянам гарантуються громадянські та політичні права, включно з правом брати участь у виборах, референдумах. У Хартії про участь молоді в муніципальному та регіональному житті 1992 р., переглянутій 2003 р., Європейській хартії міст 1992 р., Рамковій конвенції про захист національних меншин 1995 р. Та інших також врегульовано питання стосовно участі місцевих жителів у реалізації даного права. На жаль, їх положення не відображені належною мірою у законодавстві України.

У процесі реалізації права на участь в управлінні державними і суспільними справами на практиці виникає ряд проблем організаційного, законодавчого, фінансово-матеріального та іншого характеру. Тому вважається доцільним проведення подальших досліджень у даному напрямі, особливо історико-правового та порівняльно-правового характеру у перспективі.